

Михайло Коропатник

ГЕНОЦИД ЯК ІНСТРУМЕНТ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ» РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ВІД РАДЯНСЬКИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ. СПРОБА ІСТОРИЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті аналізуються методи і технології «гібридної війни» Росії проти України в історичному контексті політики геноциду українців з боку радянського та російського керівництва.

Ключові слова: геноцид, етноцид, «гібридна війна», національна політика, голодомор, політичні репресії, депортація, «русский мир».

Ще з часів «перебудови», а особливо за роки незалежності, українськими істориками докладається багато зусиль для розкриття «білих плям» вітчизняної історії, в т. ч. періоду знаходження УРСР у складі Радянського Союзу. На сьогодні вже загальновідомі головні засади національної політики радянського керівництва стосовно України, коли під виглядом інтернаціоналізації фактично втілювалися в життя русифікаторські підходи. Геноцид української нації здійснювався не лише шляхом асиміляції, переселень, депортацій, але й за допомогою терору у вигляді політичних репресій та штучного голоду.

Якісно новий стан правових відносин між Україною та Росією, що склався після анексії Криму та вторгнення російських військових підрозділів у Донецьку та Луганську області, підтримка там маріонеточно-сепаратистських режимів у вигляді так званих ДНР та ЛНР актуалізує проблему стосунків між Україною та Росією не лише в історичному аспекті, але й з точки зору сучасного стану. Застосування російським керівництвом проти України методів «гібридної війни» змушує по-новому розглянути відомі факти геноциду українців – як таємні операції, застосування замаскованих інструментів, що ідеологічно виправдовувалося боротьбою «проти ворогів і підірваних елементів». А сьогодні присутність «російських добровольців» на сході України виправдовується необхідністю захисту «братів по крові» від київської «фашистської хунти».

Така історична парадигма, з нашої точки зору, є цілком виправданою, особливо з урахуванням слушного зауваження голови Українського інституту національної пам'яті Володимира В'ятровича, що у методах «гібридної війни» немає нічого нового. «Світ говорить про якийсь новий тип війни, який застосовується проти України, так звану гібридну війну, – зазначив В'ятрович – але мені здається, насправді, цей тип не новий – це типовий більшовицький тип ведення війни, який вівся проти України ще у 1918 році». За його словами, суть цього методу полягала в тому, що «на певній території твориться якась паралельна, альтернативна влада, в Харкові на противагу УНР твориться Раднарком Радянської України, який підтримується з Москви, створюються збройні формування, саме ці збройні формування визнаються Москвою, ведеться активна інформаційна, пропагандистська промивка місцевого населення для того, щоб його підтримувати, а потім вже розгортається безпосередня агресія – вторгнення на територію України» [5]. Саме в часи більшовицької агресії

© Коропатник Михайло Михайлович – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання ЧОПП ІО імені К. Д. Ушинського.

проти української національної революції 1917-1921 рр. і формуються засади таємних методів боротьби проти українського народу з метою викоринити національний дух, прагнення до власної державності, стерти історичну пам'ять, зупинити процес самоідентифікації українців, як окремого етносу. По-суті, протягом усієї радянської історії проти України велася «гібридна війна», одним з головних інструментів якої був геноцид.

Матеріалів, де висвітлюються проблеми геноциду та його практичного застосування, зокрема, на українських теренах, достатньо. Зазначимо, що сам термін «геноцид» уперше введено в ужиток у 1943 р. польським юристом Рафалем Лемкіним, а міжнародно-правовий статус він отримав у грудні 1948 р. в «Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього». У цьому документі під геноцидом (*визначення важливе для подальшої характеристики процесів, що аналізуються у даній науковій розвідці*) розуміються дії, що здійснюються з наміром знищити, повністю чи частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, а саме: вбивство членів такої групи; нанесення серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; зумисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення її; заходи, розраховані на попередження дітонародження у середовищі такої групи; насильницька передача дітей із однієї людської групи до іншої [16].

Для нашого дослідження принциповою є точка зору Лемкіна стосовно геноциду, оскільки він розглядає цю проблему ширше за ухвалене ООН визначення. На думку правознавця, «геноцид не обов'язково значить швидке винищення нації, за винятком випадків, коли здійснюється масовими стратами всіх представників нації. Натомість, він більш призначений для позначення зкоординованого плану різноманітних заходів, спрямованих на руйнування найважливіших основ для життя національних груп, з метою винищення цих груп. Серед цілей такого плану буде руйнування політичних та соціальних інститутів, культури, мови, національного почуття, релігії та економічного середовища національних груп, та знищення особистої безпеки, свободи, добробуту, гідності та навіть життя членів таких груп. Геноцид спрямований проти національної групи як такої, а заходи виконуються проти осіб не через їхні особисті риси, а через приналежність до національної групи» [37, с. 273].

Можна зробити висновок, що у нашому випадку розуміння геноциду узгоджується із запропонованою концепцією «геноцид, як інструмент «гібридної війни». На підтвердження цієї тези приведемо чотири складові українського геноциду у викладі Лемкіна:

- нищення української інтелігенції — мозку чи розуму нації, аби паралізувати тіло нації. Основні удари були завдані в 1920, 1926 та 1932-1933 роках;
- ліквідація Української Православної Автокефальної Церкви — «душі України». Та сама доля спіткала Українську Католицьку церкву після окупації Західної України;
- голодомор українського селянства — зберігача української культури, мови, традицій тощо. Українське селянство було покладено в жертву створенню однорідного радянського народу. Всупереч спробам виправдати Голодомор тяжкими наслідками колективізації та розкуркулення, Станіслав Косіор у грудні 1933 року назвав головною загрозою радянської влади «український націоналізм»;
- заселення України іноетнічними елементами для радикальної зміни складу населення, розпорощення нації по всій Східній Європі [37, с. 283].

Аналогічні заходи, на думку Лемкіна, були застосовані й до інших національних меншин Радянського Союзу. Ці заходи стали елементом розширення радянської імперії, оскільки ними швидко забезпечувалась однорідність багатоетнічного населення Радянського Союзу.

Безпосередньо прояви геноциду української нації з боку партійно-радянського керівництва СРСР досліджуються як українськими, так і зарубіжними істориками. Серед історичних праць такого напрямку слід назвати роботи І. Біласа [1], С. Куль-

чицького [18], В. Марочка [22], В. Улянича [35], В. Даниленка [11], В. Сергійчука [30], Роберта Конквеста [17], Джеймса Мейса [23] (*причини та наслідки голодоморів в Україні*); Д. Веденєєва [2], Н. Стахова [33] (*політичні репресії*), Р. Дрозда, Б. Гальчака та І. Мусієнко [14], А. Ліпкана [21], В. Романцева [27], І. Дзюби. [12] (*національна політика в СРСР, переселення та депортації*). Корисну інформацію містять збірники документів та конференцій з голодоморів [7, 8, 9]. Узагальнюючий матеріал стосовно проявів геноциду знаходимо у працях Тімоті Снайдера [32], Т. Гунчака [10], Н. Полонської-Василенко [26], В. В'ятровича [4, 5] та інших авторів. Новому баченню ролі України у Другій світовій війні та використання сталінським режимом українського населення сприяють щоденникові записи О. Довженка [13]. Доброю підтримкою для дослідників проблеми геноциду як інструменту «гібридної війни», стане остання збірка робіт Джеймса Мейса «Україна: матеріалізація привидів» [24], особливо з точки зору розуміння сучасного стану українського суспільства, як постгеноцидного.

Стосовно ж «гібридної війни», то одним із дослідників її природи є російський економіст, колишній радник Володимира Путіна Андрій Ілларіонов. На його думку, особливість такої війни – одночасне застосування всіх методів і технологій, поєднання використання м'якої і жорсткої сили. Виступаючи на засіданні Комітету з економіки і безпеки Парламентської асамблеї НАТО у Вільнюсі 31 травня 2014 р., Ілларіонов охарактеризував основні складові «гібридної війни», серед яких виокремив інформаційну, дезінформаційну та пропагандистську кампанії; використання неурядових акторів (бізнес, громадські та релігійні організації, криміналітет, приватні особи), що діють порівняно незалежно, але під загальним керівництвом і централізованим управлінням; енергетичний та економічний шантаж, у т. ч. торгіві, санітарні, фінансові та інші інструменти; виведення корупції на принципово новий рівень, що практично перетворило її в оптові закупівлі політичного і військового керівництва країн, що є об'єктами агресивного впливу; використання «п'ятої колони» в Україні, інших пострадянських та західних державах; так званий путінський Інтернаціонал, нежорстке об'єднання різних політичних партій і політичних діячів, що підтримують Путіна. [15]. Однією із важливих особливостей «гібридної війни» є розмитість і навіть повне зникнення лінії фронту. Політичні й військові кордони можуть проходити скрізь, всередині будь-якої країни [15].

Сліди застосування методів «гібридної війни», кінцевим результатом яких був геноцид, ми знаходимо впродовж усього періоду радянської історії, починаючи із Жовтневої революції в Росії. Мова йде про насильницький державний переворот, установлення режиму терору, в т. ч. через штучний голод, катування і вбивства політичних супротивників, переслідування на національному ґрунті, фальсифікацію результатів виборів, створення пропагандистської машини для промивання мізків, формування тоталітарного режиму.

Отже, політика радянського керівництва по відношенню до українського населення здійснювалася приховано і підступно, методами «гібридної війни», головним інструментом якої був геноцид і етноцид. Незважаючи на те, що термін «гібридна війна» з'явився порівняно недавно, проте саме методологія аналізу інструментарію такого типу здійснення внутрішньої і зовнішньої політики дає змогу чітко простежити практичні кроки не лише радянського керівництва, але й російської влади після розвалу СРСР, направлені на розчинення українців серед великоросів, перетворення їх на невід'ємну частину «русского мира».

З нашої точки зору, в діях радянського керівництва та російської влади після розвалу Радянського Союзу щодо України чітко проглядається тенденція спадковості у застосуванні різноманітних методів і технологій «гібридної війни», які узагальнено представляють собою прояви геноциду та етноциду української нації. Використовуючи конкретні факти трьох голодоморів, політичних репресій, депортацій, змін етнічного складу населення України, намагання інтегрувати нашу країну в сферу так званого «русского мира», автор ставить перед собою завдання розкрити таємні інструменти боротьби проти України та українського народу, нашої державності й суверенітету з боку правлячого класу СРСР і Росії, одночасно спробувавши викрити

намагання дезінформувати українську спільноту щодо справжніх намірів нинішнього керівництва Російської Федерації на чолі з Володимиром Путіним.

Незаконними політичними репресіями Дмитро Веденєєв вважає політично вмотивоване застосування радянською державою на підставі антигуманних законів або у позазаконному порядку різноманітних форм розправи (страта, позбавлення волі, примусові депортації, обмеження свободи пересування та занять, звуження можливості реалізації законних прав громадян тощо), інших примусових заходів по відношенню до громадян СРСР.

Політичні репресії в Україні розпочалися із першої спроби встановлення радянської влади – з початку 1918 року, а закінчилися у другій половині 1980-х рр. Терор носив цілеспрямований, організований характер, уразив практично всі верстви української нації – інтелігенцію, військовиків, політиків, діячів церкви, культури та мистецтва, та найбільше вдарив по селянству. За оціночними даними, від 1927 до 1990 року в Україні було заарештовано понад мільйон осіб, 545 тис. із них засуджені, у т. ч. щонайменше 140 тис. розстріляно. Крім того, від кінця 1920-х і до початку 1950-х років з України виселено 2 млн 880 тис. розкуркулених селян і членів їхніх сімей [2].

Найжорстокішою репресивною політикою була протягом 1930-1953 рр., коли керівництво нею здійснював безпосередньо Йосип Сталін. Доба сталінізму включала у себе придушення ідейно-політичної опозиції, опору селянства примусовій колективізації, Великий терор 1936–1938 рр. як апофеоз репресій, масові репресії у Західній Україні 1939-1941 та 1944-1953 рр. (упродовж 1944–1953 рр. за участь у русі ОУН та УПА або за його підтримку засуджено близько 87 тис. осіб та понад 200 тис. громадян депортовано) та інші репресивні кампанії. Крім того, з території України здійснювалися масові примусові депортації поляків, німців, кримських татар (191 тис. осіб), а також вірмен, греків, інших народів [2].

В історичній пам'яті та суспільній свідомості в цілому репресії в Україні асоціюються, передовсім, з апогеєм державного насильства 1936–1938 рр., а термін «1937 рік» став найвиразнішою метафорою масового беззаконня й страждань народу від тоталітарного режиму. Відповідно до узагальнених статистичних зведень, під час Великого терору 1937–1938 рр. в Україні засуджено 197 617 осіб, левову частку з них приречено до страсти – 122 237 громадян. Характерно, що майже 120 тис. засуджених стали жертвами позасудових органів (понад половина з них отримали вищу міру покарання) [2].

Практика незаконних репресій трималася на принципі фабрикації звинувачень із політичними елементами – вигаданими категоріями членів «контрреволюційних», «націоналістичних» організацій, троцькістських блоків, антирадянських партій (есеї, меншовики, кадети, монархісти тощо), «фашистських», «церковно-монархічних», «сектантських», неіснуючих «повстанських організацій» тощо. Поширеними були фальшиві звинувачення у «шпигунстві» на користь іноземних держав: у 1937–1938 рр. в Україні було звинувачено у «шпигунстві» на користь Польщі понад 54 тис. осіб, Німеччини – понад 23 тис. громадян тощо [2].

За національним складом постраждали від беззаконня в УРСР доби Великого терору розподілялися таким чином: українці – 53%, поляки – 19%, німці – 10,2%, росіяни – 8 %, євреї – 2,5 %, греки – 2,3%, решта етнічних груп – менш 1%. Репресії поширювалися і на рідних репресованих, включаючи дітей. Станом на 1939 р. у таборах ГУЛАГу перебувало понад 181 тис. українців (із 1,31 млн в'язнів). У 1934–1947 рр. в системі таборів у СРСР померло (загинуло) 938 тис. в'язнів [2].

Масові репресії, серед всього іншого, мали на меті сформувати нову радянську історичну ідентичність та ідейно-політичну лояльність до комуністичної системи, що також можна кваліфікувати як геноцид, оскільки такі дії призводили до якісних змін у структурі й змісті історичної свідомості та національної самобутності українського народу. Недаремно більшість національно орієнтованих українських істориків також потрапила під каток репресій у рамках боротьби проти «дрібнобуржуазної ідеології» та запровадження монопольного панування ідеології комуністичної, зокрема, у ході сфабрикованих процесів над «Спілкою визволення України» та «Українського національного центру» [2].

Узагалі, за часів існування СРСР постійно спотворювалася колективна пам'ять українського народу. На думку Дмитра Веденєєва, це відбувалося, зокрема, шляхом:

- наполегливої дискредитації нерадянських форм національної державності у ХХ ст., її провідних політичних діячів, а також політичних діячів, форм суспільного врядування, воєнно-політичних рухів, нелояльних до Російської імперії;

- установлення й підтримка адміністративними засобами жорсткого ідеологізованого канону концептуального бачення, періодизацій та інтерпретації минулого України, відхилення від якого тягло санкції, аж до кримінального переслідування;

- замовчування, дискредитація або дозоване поширення інформації щодо певних соціальних та професійних прошарків, які внесли помітну роль у цивілізаційний розвиток України (аристократії, шляхетського стану, духовенства, бізнесової еліти, офіцерства тощо);

- поширення фігури замовчування, перекручень, тенденційного висвітлення певних подій, явищ, постатей вітчизняної історії (національної нерадянської державності, націоналістичного й повстанського руху, політичних репресій, масового голоду, катастрофічних поразок початкового етапу Великої Вітчизняної війни, пакту Молотова-Ріббентропа тощо);

- знищення або використання не за призначенням «небажаних» з ідеологічного погляду місць пам'яті, забуття й нівелювання традицій тощо;

- жорстка цензура, вилучення, знищення, приховування у «спецхранах» забороненої літератури (включаючи класику вітчизняної історичної думки) та документів або обмеження доступу до них лише спеціалістам з «критики буржуазних фальсифікацій» історії України [2].

Безсумнівно, така гуманітарна політика комуністичного режиму по відношенню до України та формування історичної пам'яті її народу підпадає під визначення етноциду, а її реалізація носить ознаки «гібридної війни».

Одним із найбільших злочинів комуністичного режиму проти українського народу стали три голодомори – 1921-1923 рр., 1932-1933 рр., 1946-1947 рр.

Голод 1921-1923 років спричинений вивезенням хліба з України до Росії радянською владою на тлі посухи та неврожаю на півдні України, Кубані та Поволжі. Це – своєрідне державне узаконене пограбування, назване терміном «продрозверстка», розпочате ще 1917 року. У 1919 р. для здійснення «продрозверстки» Червоної армії було надано спеціальні підрозділи, які призначалися для вилучення хліба і сільгосппродуктів у населення після зайняття території. У липні 1921 року В. І. Ленін писав (маючи на увазі голод у Росії): «Якщо район, охоплений неврожаєм і голодний, займає територію з 25 мільйонами населення, то чи не слід рядом заходів найреволюційніших взяти саме з цього району молодь до армії в кількості близько 500 тисяч штиків? (і навіть може до 1 мільйона?). Мета: допомогти населенню до певної міри, бо прохарчуємо частину голодних, і, може, посылками додому хліба допоможемо до певної міри голодним. Це перше. А друге: розташувати ці $\frac{1}{2}$ мільйона в Україні, щоб вони допомогли посилити продроботу, будучи сугубо заінтересовані в ній, особливо ясно усвідомлюючи і почуваючи несправедливість ненажерливості багатих селян в Україні» [35, с. 24].

Ось така людожерська позиція. А тим часом на середину жовтня 1922 р. в Катеринославській губернії голодувало 200 тисяч осіб, із них – 96 тисяч дітей, 40 тис. селянських господарств потребували насіннєвої допомоги. Згідно із спецдонесенням, на 15 листопада 1922 р. в Донецькій губернії голодувало 500 тисяч осіб, із них чверть у Маріупольському повіті. За даними губернської комісії допомоги голодуючим, на голодну смерть була приречена половина голодуючих [26, с. 498]. І це лише окремі факти трагедії українського селянства.

Через десятиліття стався новий, цього разу масовий, навмисно організований радянською владою голод, що призвів до багатомільйонних людських утрат у сільській місцевості на території Української СРР та Кубані, переважну більшість населення якої становили українці. Голодомор 1932-1933 років викликаний свідомими і цілеспрямованими заходами вищого керівництва Радянського Союзу і Української

СРР на чолі зі Сталіним, розрахований на придушення українського національно-визвольного руху і фізичного знищення частини українських селян.

У процесі колективізації радянське керівництво ставило перед собою дві мети. По-перше, загнати селян у колгоспи і збільшити обсяги хлібозаготівель. По-друге, зламати класовий і національний рух опору, який на хвилях українізації набував обертів. У листі до Кагановича 11 серпня 1932 р. Сталін підкреслював, що «найголовніше зараз — Україна», оскільки справи там дуже погані. Висловив побоювання втратити Україну через підривну діяльність агентури Пілсудського та наявність свідомих і несвідомих петлюрівців, а також прямих агентів Пілсудського в ЦК КП(б) У, закликав перетворити Україну в найкоротший строк на фортецю СРСР «і грошей на це не шкодувати» [18, с. 158].

У шифрограмі від 8 листопада 1932 р. Й. Сталін та В. Молотов вимагали від ЦК КП(б)У «призупинити відвантаження товарів для сіл всіх областей України», доки колгоспи та «індивідуальні селяни» не розпочнуть «чесно і добросовісно виконувати свій обов'язок перед робітничим класом і Червоною Армією» у справі хлібозаготівель. Одним із потужних засобів подолання класового спротиву хлібозаготівлі, відповідно до наказу наркома юстиції і генерального прокурора УСРР, стали репресії [18, с. 174].

Спеціальними постановами партійних і радянських органів за невиконання планів хлібозаготівель окремі селянські господарств і колгоспи каралися натуральними штрафами — спочатку конфіскацією 15-місячної норми м'яса, а потім ще й картоплі, сала та інших продуктів тривалого зберігання. Цілі райони, а також окремі села почали заноситися на «чорні дошки». Згодом вони повністю були ізольовані від зовнішнього світу. Крім блокади внутрішніх адміністративних одиниць, наприкінці 1932 — на початку 1933 року силами внутрішніх військ і міліції було запроваджено «харчову» блокаду самої Української СРР — заборонено виїзд селян за межі її території. Разом з тим, громадянам, які в'їжджали в Україну з Росії, було заборонено провозити харчі без дозволу держави [22, с. 155].

Пік Голодомору припав на зиму-весну 1933 року. Люди, позбавлені будь-якого продовольства, пухнули і помирали від голоду. Більшість померлих не хоронили — просто не було кому. У кращому разі трупи звозили у братські могили, куди часто потрапляли й живі люди. Доволі поширеним був канібалізм. А 16 лютого 1933 р. спеціальною директивою заборонено місцевим органам, окрім органів ДПУ, вести облік випадків опухання й смерті на ґрунті голоду. Сільрадам дано розпорядження при реєстрації смерті не вказувати її причину. Більше того, у 1934 році надійшло нове розпорядження: усі книги ЗАГСу про реєстрацію смертей за 1932-1933 роки відіслати до спецчастин, де, напевне, вони і були знищені [8, с. 311].

Дослідження Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України показують, що демографічні втрати від Голодомору 1932-1933 років в Україні становлять 3,2 мільйона осіб. За даними інституту, в роки Голодомору в містах загинуло 940 тисяч працездатного населення (віком від 15 до 60 років), 262 тисячі людей похилого віку і 800 тисяч дітей. Серед сільського населення загинуло 660 тисяч людей працездатного віку, 242 тисячі осіб похилого віку і 594 тисячі дітей.

Голодомор великою мірою зруйнував українське село, яке зберігало традиції української родини. Високий шлюбний потенціал українського села зруйнований і вже ніколи не був відновлений. Це означає, що був зруйнований потенціал дітонародження, що в майбутньому призвело до зменшення кількості населення.

Отже, американські дослідники Джеймс Мейс та Роберт Конквест мали всі підстави дійти висновку, що Голодомор 1932-1933 років відповідає загальноприйнятому визначенню геноциду. Верховна Рада України у 2003 р. назвала, а у 2006 р. визнала ці події геноцидом українського народу. 58-ма сесія Генеральної асамблеї ООН ухвалила «Спільну заяву з нагоди 70-ої річниці Великого голоду 1932-1933 років», де він визнавався національною трагедією українського народу. 23 жовтня 2008 р. Європарламент визнав Голодомор в Україні злочином проти людства і висловив співчуття українському народу.

Третій голодомор в Україні 1946–1947 років також був спричинений не стільки об'єктивними причинами — повоєнною розрухою та неврожаєм, скільки спланова-

ною акцією сталінського політбюро. Незважаючи на катастрофічну засуху, розореність сільського господарства внаслідок війни, влада Радянського Союзу на чолі з диктатором Йосипом Сталіним учергове використала село як «донора» для відбудови економіки, відновлення військово-промислового комплексу. Демонструючи міфічні «переваги» соціалізму і прагнучи раніше держав Західної Європи, теж охоплених засухою, скасувати карткову систему, створювалися «резерви зерна», а також постачався хліб майбутнім союзникам – країнам новостворюваного «соціалістичного табору». 4 липня 1946 р. Рада Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У таємною постановою затвердили річний план хлібозаготівель із урожаю 1946 року по Українській РСР у кількості 340 млн пудів [7, с. 185].

Вилучення зерна та іншої сільськогосподарської продукції, мізерна видача чи невидача зовсім зерна колгоспникам на зароблені трудодні, вибивання непосильних податків, накладених на присадибні господарства селян, викликали майже в усій Україні голод, що швидко поширювався. Лихоліття вразило майже всю Україну, за винятком ряду західних областей. Від штучного рукотворного голоду, за неповними даними, загинуло в Україні понад 1 млн людей [6, с. 251]. Але жертви не зупинили тотальну викачку зерна з українського села, хоча навіть репресивні заходи дали змогу виконати план лише на 62,4 %.

Й. Сталін та його найближче оточення – В. Молотов, Г. Маленков, Л. Каганович – вбачали у невиконанні плану не недорід і голод, а незадовільну роботу партійних організацій, радянських органів, голів колгоспів і самих колгоспників, звинувачуючи їх в «антибільшовицькому ставленні до політики хлібозаготівель», «саботажі», «розкраданні», «розбазарюванні» хліба тощо. Українські селяни, на думку «вождя народів» та можновладців, потребували перевиховання як такі, що перебували на окупованій території і «зазнали впливу чужої ідеології». Такого роду звинувачення викликали репресії до обласних та районних партійних і радянських керівників, голів колгоспів і безпосередньо колгоспників [1, с. 59].

Трагедію українського народу примножила Друга світова війна, відправною точкою якої для українців став пакт Молотова-Ріббентропа від 23 серпня 1939 р., коли Гітлер і Сталін поділили між собою сфери впливу, в т. ч. розділивши Польщу.

Нашому народу довелося зустрітись з двома окупаціями – радянською і нацистською. Як стверджує автор книги «Криваві землі: Європа між Гітлером і Сталіном», професор історії Єльського університету (США) Тимоті Снайдер, Україна стояла у центрі найбільшої катастрофи Західного світу. «З 17 млн убитих, – пише Снайдер, – 14 млн було знищено там, де побували і радянська, і німецька адміністрації. В 1930 – 40-их роках Україна була найнебезпечнішим для життя місцем у світі» [32, с. 40-41].

Український народ поніс чи не найбільші втрати у Другій світовій війні – демографічні, матеріальні, культурні. А ті, хто врятувався, пережили страшні фізичні й духовні тортури. Як писав Олександр Довженко, «Україна поруйнована, як ні одна країна в світі. Поруйновані й пограбовані всі міста. У нас нема ні шкіл, ні інститутів, ні музеїв, ні бібліотек. Загинули наші історичні архіви, загинуло малярство, скульптура, архітектура. Поруйновані всі мости, шляхи, розорила війна народне господарство, понищила людей, побила, повішала, розігнала в неволю. У нас нема майже вчених, обмаль митців...» [13].

Враження про наслідки нацистської окупації України після її відвідування виклав у статті «Україна сплачує за своїм рахунком» американський журналіст Едгар Сноу. «Уся ця титанічна боротьба, що її деякі схильні скинути з рахунку на якусь «славу Росії», – зазначав Сноу, – була насправді – і в багатьох аспектах – насамперед боротьбою, запеклою війною України, яка їй коштувала багатьох болючих втрат. Звичайно, найбільшою втратою були людські життя. Не менш ніж десять мільйонів людей...загинуло на Україні з початку війни... Жодна інша країна Європи не зазнала подібного руйнування міст, промисловості, сільськогосподарських угідь, загибелі стількох людей» [38]. За процентом утрат за роки війни відносно всього населення – 16,7% – Україна поступається лише Польщі (19,6%) [10, с. 249-253].

Розглянемо прояви етноциду українського народу методами «гібридної війни»

ще під одним кутом зору. Уже після Другої світової війни, 10 грудня 1948 р., ООН ухвалила Загальну декларацію прав людини, яка стала першим міжнародним документом, в якому були чітко сформульовані положення про права людини. Визначаючи універсальні міжнародні стандарти прав людини, ООН встановила, що вони не можуть залежати від кордонів і повинні бути однаково забезпечені на різних континентах. Жодна держава не може вільно порушувати права людини, виходячи зі своїх внутрішніх інтересів [3, с. 101-106].

Але протягом ХХ ст. права і свободи українців жорстоко попиралися. Серед усього іншого, сотні тисяч жителів українських земель стали жертвами одного з інструментів радянської національної політики сталінських часів – депортації народів, тобто насильницького переселення громадян за національною ознакою у віддалені місцевості СРСР, де вони розміщалися у спецпоселеннях.

У 1925–1928 роках проводила роботу так звана тристороння комісія УСРР, БСРР та РРФСР щодо перерозподілу кордонів і, як наслідок, з українських земель Стародубщини, Білгородщини, Орловщини, Дону були депортовані на Зелений, Малиновий та Сірий Клин сотні тисяч українців.

Із захопленням Радянським Союзом Західної України та Західної Білорусі у квітні 1940 р. прокотилася чергова хвиля депортації, коли було вивезено заможних селян – «куркулів» (до 6 тис. сімей із Західної України та Західної Білорусі). Всього із Західної України в 1939–1940 рр. було вислано до Сибіру, Поволжя, Казахстану та на Північ, за різними підрахунками, від 10 до 20% населення. Чимало невинних людей, яких німецько-радянська війна застала в місцевих тюрмах, було знищено. Наприкінці війни, 18 травня 1944 року, за наказом Сталіна був звинувачений у колабораціонізмі та депортований з Криму весь кримсько-татарський народ [33].

У 1944–1945 рр. почалися депортації західноукраїнського населення з земель, що відійшли до Польщі, де нарахували 460500 українців, які підлягали депортації. При розселенні основну їхню масу планували спрямувати на Східну Україну (316 324 особи, або 68,7 % від загальної кількості депортованих). Дещо пізніше в Польщі було усього взято на облік 497 682 українці (125949 родин). До липня 1946 р. було евакуйовано 482 880 чол. (122 622 родини), тобто 97 %.

«Евакуйованих» розселяли по всій території України, проте до кінця 1947 року більшість людей оселилась у західній її частині і, зокрема, в Тернопільській області. Переважна більшість депортованих опинилася в селах і тільки незначна їхня частина була задіяна у промисловості.

Подібне виселення українців зі споконвічних українських земель здійснювалося відповідно до Угоди про взаємний обмін населення у прикордонних районах між урядами УСРР та Польщі. Воно супроводжувалося позбавленням українців прав на землю, ліквідацією рідного шкільництва, культурно-освітніх установ та греко-католицької церкви [14].

Наступним етапом репресивних дій стала операція «Вісла» – етнічна чистка, проведена у 1947 році Радянським Союзом, Польщею та Чехословаччиною. Вона полягала у примусовій депортації (виселенні) з використанням збройних сил вказаних країн українців з Лемківщини, Посяння, Підляшшя і Холмщини на ті території у західній та північній частині польської держави, що до 1945 року належали Німеччині, а також у різні регіони СРСР.

Станом на 31 липня 1947 р., за польськими даними, було переселено 140 575 осіб, ув'язнено в концтаборі Явожно 3800 чол., убито 655 чол., заарештовано 1466 членів українського руху Опору. Акція супроводжувалася масовим насильством над українським населенням. Міліція Польщі озброювала польських селян-шовіністів, що знищували цілі села, вбиваючи навіть дітей і жінок. Антиукраїнський терор був, головню, справою рук польської комуністичної влади за співпраці з НКВС, а також частин польського крайнього правого підпілля. Так, озброєна група під командуванням «Волиняка», що співпрацювала з НКВС, винищила майже всіх мешканців села Малі Куровичі (за даними польського сейму – 300 осіб, згідно з рапортами УПА – 2000 осіб) [21, с. 34-41].

Узагалі, національна політика радянського керівництва стосовно України потребує окремого розгляду, оскільки в ній, починаючи від більшовиків на чолі з Володимиром Леніном, чітко проглядаються ознаки етноциду, небажання бачити Україну незалежною державою. Необхідність її доводив, зокрема, видатний український історик, географ, етнограф, академік Степан Рудницький, знищений, як й інші вчені, сталінським режимом. Степан Львович вважав, що відсутність власної держави робить націю беззахисною у розв'язанні соціально-економічних, національно-політичних та інтелектуальних проблем. Без незалежної, демократичної національної держави виникають умови для політичного, економічного та культурного гноблення одних народів іншими. Свідомість підневільної нації уражена комплексом неповноцінності, меншовартості, байдужості, лукавства до всього суцього «на нашій, не своїй землі». При таких спотворених умовах гідний і чесний представник українського народу не має перспектив для свого розвитку і повинен зникати, в той час як мерзенний і ганебний без докору і каяття множить і розширює свій ареал. Вільний народ має свою національну школу, і вона виховує патріотів рідного краю, творить духовну й матеріальну основу їхнього гаразду. У народу-раба є чужа школа, яка не сприяє його духовному розвитку [29].

Доля українського народу у складі як Російської імперії, так і Радянського Союзу, наочно це демонструє. Ще до революції 1917 р. чітко проглядалися подвійні стандарти більшовиків, котрі лише на словах декларували повагу до самовизначення націй, а, по суті, діяли методами Петра I, Катерини II та інших російських царів з їхньою ментальною зверхністю до інших народів і колоніальною зажерливістю. Так, Володимир Ленін підходив до проблем українства з класових, інтернаціональних позицій. Наприклад, у статті «Як єпископ Никон захищає українців?» він попереджав про так званий націоналістичний ухил в українському питанні, наголошуючи на тому, що про національну культуру взагалі можуть говорити тільки клерикали або буржуа, трудящі ж маси можуть говорити тільки про інтернаціональну (міжнародну) культуру всесвітнього робітничого руху. У статті «Національний жупел «асиміляторства» Ленін чітко зазначав: «Коли мова йде про пролетаріат, це протиставлення української культури в цілому великоруській культурі теж у цілому означає найбезсоромнішу зраду інтересів пролетаріату на користь буржуазного націоналізму. Є дві нації в кожній сучасній нації. Є дві національні культури в кожній національній культурі» [31]. Тобто, на словах – за право націй на самовизначення, а насправді – лише у єдності з російським пролетаріатом (читай – Росією).

Практичні кроки вже провладних більшовиків це підтвердили. Незабаром після проголошення III Універсалу Центральної Ради на її адресу 4 грудня 1917 р. надійшов «Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради» за підписами В. Леніна і Л. Троцького. У цьому документі вчергове проявилася сутність російської політики по відношенню до України – чи це позиція царату, чи більшовиків. З одного боку, в Маніфесті визнавалося право українського народу на власну державність та самовизначення, аж до відокремлення від Росії, а з іншого – містилася низка ультимативних вимог, які фактично порушували основні суверенні права України [28, с. 18]. Втім, позиція нинішнього російського керівництва щодо України нічим не відрізняється від викладеної у більшовицькому Маніфесті 1917 року. Дещо пізніше, коли більшовики фактично утвердилися в Україні, у «Листі до робітників і селян України з приводу перемог над Денікіним» чітко продемонстровано, що існування української державності Леніна абсолютно не хвилювало. Як зазначав він у цьому листі, «важливі інші питання..., важлива керівна роль пролетаріату щодо селянства..., і далеко менш важливе питання, чи буде Україна окремою державою чи ні» [31].

Така політика щодо України здійснювалася впродовж усього періоду існування СРСР. Звернемося до роботи Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». У своєму дослідженні відомий дисидент нагадує: марксизм-ленінізм визначає націю як історично сформовану спільноту, що характеризується єдністю території, економічного життя, історичної долі та психічного складу, який виявляється в культурі.

По всіх цих розрізах українська нація переживає тепер не «розквіт», як це офіційно проklamується, а кризу, і цього не можна не визнати при хоч трохи чесному погляді на реальну дійсність... з причин надмірної централізації – цілковитого підпорядкування всесоюзним установам у Москві – важко говорити, зокрема, і про цілісність, суверенність економічного життя української нації [12, с. 20].

«В Росії навіть урядова, тобто завідомо перебільшена і підроблена відповідно до «намірів уряду», статистика, писав Володимир Ленін, – налічує в усьому населенні країни тільки 43 % великоросів ...» Інородців у Росії 57% населення [17, с. 64]. Тепер, на 48-му році радянської влади, як зазначав Іван Дзюба, великороси, за офіційними даними, становлять у Союзі значно більше половини населення, а якщо врахувати й зрусіфікованих інонаціоналів (у даних перепису вони офіційно значаться як такі, що визнали рідною мовою російську), то ще набагато більше. За рахунок чого так різко змінилося співвідношення? І чи є це наслідком нормального співжиття націй? [12, с. 40-41].

Чи сьогодні (середина 60-х рр. ХХ ст. – **Прим. авт.**) вижиті до кінця колонізаторська спадщина і колонізаторські настрої? На думку Івана Михайловича, далеко ні. Бо і сьогодні, особливо у великих містах, дуже сильний такий прошарок російського міщанства, який безнадійно далекий від того, щоб бути носієм комуністичного інтернаціоналізму, а є духовним спадкоємцем «десяти поколінь колонізаторів». Це російське міщанство почуває себе не дружнім гостем і не добрим приятелем народів, серед яких живе, а господарем становища й вищим елементом [12, с. 54].

Як бачимо, у дослідженні Івана Дзюби проводиться думка, що Радянський Союз, як і його попередники, здійснював ту ж саму імперську національну політику. Лише вдосконалювалися її форми і методи відповідно до соціально-економічного, суспільно-політичного і культурного розвитку країни, світового суспільства. Спробуємо підтвердити точку зору українського дисидента конкретними фактами, що стосуються зміни національного складу населення України у складі СРСР.

За всі часи радянської влади було ухвалено досить багато постанов, рішень, які безпосередньо впливали на кількісний і національний склад населення держави. Зокрема, на початку утворення Союзу було прийнято рішення про «коренізацію» населення, тобто про створення владою максимально сприятливих умов для розвитку культури всіх народів, що населяли країну. У 20-их роках ХХ ст. це стало поштовхом для ренесансу, бурхливого розвитку культур народів СРСР, у т. ч. українського. Проте вже наприкінці 20-их років навіть школи з українською мовою викладання закриваються, як носії «буржуазного націоналізму».

Після Другої світової війни радянською владою та партійними органами ухвалюється низка рішень і постанов, безпосередньо спрямованих на русифікацію всіх народів СРСР. Не сталося суттєвих змін в національній політиці й після смерті Сталіна. Так, за часів Хрущова прийнята постанова «Про зміцнення зв'язку школи з життям», у якій батькам пропонувалося віддавати своїх дітей у російськомовні школи. А постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про додаткові заходи щодо удосконалення вивчення російської мови в загальноосвітніх школах і навчальних закладах союзних республік», прийнята у червні 1983 р., пропонувала підвищити заробітну плату вчителям шкіл, які викладають російську мову і літературу, ділити класи на дві групи, збільшити кількість місць в аспірантурі для підготовки фахівців із цих дисциплін.

Усе це, як і цілеспрямований процес формування нової історичної спільноти – радянського народу – за часів Брежнєва, було спрямовано на русифікацію всіх народів.

За першим Всесоюзним переписом населення (1926 р.), в СРСР налічувалося 147 млн осіб, найбільший загін становили руські («великороси») – понад 77,5 млн. Далі йшли українці – 31,19 млн, білоруси, казахи, узбеки і т. д. За більш ніж десять років, на 1937 р., етнічний склад населення дещо змінився. Чисельність населення СРСР зросла до 162 млн (+15 млн або 10,2%), у т. ч. росіян – до майже 94 млн (+20,8%). Зросла кількість білорусів, євреїв, грузинів, вірменів, азербайджанців,

киргизів, узбеків, таджиків, туркменів. Водночас чисельність українців скоротилася до 26,42 млн, тобто на 4,77 млн (-15,3%).

Таким чином, процент росіян серед населення Радянського Союзу зріс до 58,1%, а українців, навпаки, скоротився з 21,2% до 16,3%. Такі показники слід розглядати як наслідки суцільної колективізації в Україні, голодомору, геноциду, боротьби з «націоналізмом», а також ставлення ЦК ВКП(б) до народу України з перших кроків радянської влади. Безсумнівно, велику роль у цьому відіграла й русифікаторська політика уряду, за якої частина українців зрікалася родинного походження і записувала себе до руських [27, с. 221-222].

Україні негативно відбилися на національному складі населення СРСР трагедійні часи Другої світової війни, а також режим останніх років сталінізму.

У наступні 30 років демографічна ситуація в основному визначалася політикою ЦК КПРС і радянського уряду. Вона призвела до того, що дедалі більше народів, у т. ч. український, утрачали рідну мову і переходили на російську або ж навіть зрікалися свого родинного походження, записуючи себе до титульного народу – руських, тобто тут чітко проявлялася офіційна тенденція до денационалізації народів, їхньої русифікації.

Цю тенденцію можна спостерігати і на результатах Всесоюзного перепису населення 1989 р. Хоча загальна кількість українців, які визнали свою мову рідною, зросла до 35,8 млн осіб, але в цілому питома вага тих, що перейшли на рідну мову, знизилася до 81,1%, у той час як кількість тих, що перейшли на російську мову, зросла майже вдвічі. Звідси можна зробити висновок, що за останні тридцять років існування СРСР процес русифікації українців проходив інтенсивніше, ніж у попередні роки. Майже п'ята частина українців визнала російську мову рідною, зрікшись мови своїх батьків [27, с. 229].

На жаль, і перший в історії незалежної України перепис населення (листопад 2001 р.) засвідчив, що тенденція денационалізації поки що не викорінена. В умовах, коли значна кількість українців повернула собі своє родинне походження і рідну мову, понад 5 млн наших земляків визнали рідною мовою руську (порівняно з 1989 роком на 1 млн більше) [27, с. 232]. Справді, і сьогодні, як написав Іван Дзюба у своїй передмові до публікації знаменитого дослідження «Інтернаціоналізм чи русифікація?», державно незалежна Україна не позбулася багатьох аспектів колишньої колоніальної залежності – як у вимірах економіки та політики, так і особливо у вимірах самоусвідомлення та «ментальності». Втім, про моральні виміри суспільних процесів наче вже й непристойно говорити в нашу добу морального редукціонізму і безпардонної «крутизни». Малограмотні «круті» діють сьогодні не тільки в торговельно-фінансових оборудках, рекеті та на міських «товчках». Пробиваються вони і в делікатнішій сфері – політичних тусовок та «інтелектуальних» новацій. «Коли чуєш дедалі зростаючий шквал політиканських волянь про пригнічення росіян та російської мови в Україні, – зазначає Іван Михайлович – мимоволі хапаєшся за голову: люди добрі, хто з нас божевільний? Чи всі ми непритомні?» [12, с. 3-7].

Отже, ми ще не позбулися наслідків русифікаторської політики СРСР. А заклики до визнання російської мови другою державною не що інше, як звичайна проросійська провокація, спрямована на політичну дестабілізацію, повернення до об'єднання з Росією, що, врешті-решт, призвело до анексії Криму і війни на Донбасі.

Як зазначив президент вашингтонського експертно-аналітичного центру Інституту Едмунда Берка Джеффри Кунер, виступаючи 19 листопада 2010 р. в Оттаві на щорічній конференції у рамках канадсько-української парламентської програми з доповіддю «Чи виживе Україна?», «після розпаду Радянського Союзу Росія могла стати стабільною демократією, що живе у мирі зі своїми сусідами. Та замість цього Путін створює Велику Російську імперію. Метою Путіна є перетворення Москви у центр антиамериканської, антизахідної вісі. Росія провела геноцид в Чечні. Вона фактично анексувала грузинські провінції Південну Осетію та Абхазію. Вона опустила Білорусь до стану економічного васалу. Вона погрожує прибалтійським країнам. ...Але російський ведмідь намагається отримати ще більш цінний трофей – Україну.

Ця країна із 46-мільйонним населенням і територією, рівною Німеччині і Британії, разом взятих, має надзвичайно важливе геополітичне значення – як для Росії, так і для Заходу. ...Завдяки своєму географічному становищу Україна приречена бути мостом між Азією і Європою, оскільки вона знаходиться на лінії цивілізаційного водорозділу між Заходом і Сходом. А це для України одночасно і щасливий дар, і прокляття» [19].

Путін розуміє, що реалізувати свої імперські амбіції він зможе лише у тому випадку, коли Україна буде поневолена. Демократична і процвітаюча Україна – це меч, націлений у саме серце путінського режиму. Бо така Україна стане зразком для наслідування своїми північними слов'янськими родичами. Тому, з точки зору Москви, Україну необхідно розтрощити, а її експеримент з незалежністю знищити в зародку.

Антиукраїнська війна, розв'язана Путіним, не стала несподіванкою. Адже російським керівництвом Україна ніколи не розглядалася як самостійна, незалежна держава. На думку колишнього радника президента Росії Андрія Ілларіонова, сліди серйозної підготовки до широкомасштабної агресії проти України прослідковуються, принаймні, з літа 2003 р., коли Путін став вважати неприйнятним, щоб Київ – «мать городов русских», місцезнаходження Києво-Печерської лаври, – знаходилася за межами Російської Федерації [15].

Пізніше увазі Путіна була запропонована фальсифікована легенда про хрещення у 989 р. Володимира Святославича у грецькому місті Херсонес (нині розташований у міській смузі Севастополя). Таким чином, виявилось, що два місця Руської Православної церкви, які вважаються святими, – Київ і Херсонес – опинилися не в Росії, а на території України. Це було сприйнято недопустимим, тому був розроблений план з повернення святих місць під російський контроль. Цікаво, що 4 квітня 2008 р., під час саміту НАТО в Бухаресті, Путін заявив Джорджу Бушу-молодшому, що «Україна – навіть не держава», що практично половина її території є «споконвічно руськими землями», переданими Україні Росією.

Протягом наступних п'яти років розроблялася концепція так званого «Русского мира». Відповідно до неї, немає таких національностей, як українці чи білоруси. Українці, білоруси і росіяни – це субетноси одного руського народу і вони, відповідно, повинні бути об'єднані під дахом однієї держави. Публічно ця концепція була проголошена 27 липня 2013 р. в Києві під час офіційної церемонії святкування 1025-річчя хрещення Русі [15]. Через два дні обвинуваченнями головного санітарного лікаря Росії Г. Оніщенка російський уряд розгорнув проти України санітарну, торгову та економічну війну. Пізніше, у листопаді 2013 р., ці дії переросли у дипломатичний тиск, що призвів до відмови Віктора Януковича підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Військові ж дії проти України розпочалися 20 лютого 2014 р. Ця дата викарбувана на медалі, виготовленій на замовлення Міністерства оборони Росії, «За возвращение Крыма. 20 февраля – 18 марта 2014 года» [15].

Нинішня кампанія, розгорнута Путіним, здійснюється на трьох рівнях і має три цілі. Перший рівень – Україна. Вона повинна бути або путінською, або її не повинно взагалі бути як незалежної і суверенної держави. Другий рівень – створення так званого «Русского мира». Під єдиним дахом російської держави повинен бути створений «Русский Мир», воз'єднаний найбільший у світі, розділений сьогодні, народ – росіяни. У гаданий «Русский мир» включаються чотири категорії населення: етнічні росіяни, незалежно від того, де вони проживають; російськомовні, незалежно від їхньої національності; всі співвітчизники, що коли-небудь проживали на території СРСР, та їх нащадки; всі співвітчизники, що коли-небудь проживали на території Російської імперії, та їхні нащадки. Третій рівень має своєю метою Захід, який необхідно розколоти на два табори: англо-саксонський світ (США, Великобританія, так звані «прифронтові держави» Польща, Литва, Латвія, Естонія) має бути розбитий; «континентальна Європа» повинна зайняти стосовно путінської Росії позицію нейтралітету або ж навіть стати її союзником [15].

Таким чином, історичні факти наочно демонструють спадкоємність у здійсненні імперської політики геноциду правлячими колами Радянського Союзу і Російської Федерації методами «гібридної війни», жертвами якої, у першу чергу, стали українці, а в останні роки – й інші народи як на пострадянському просторі, так і за його меж-

ами, наприклад, населення Сирії. На основі цього можна зробити кілька висновків. По-перше, сьогоденний стан справ у російсько-українських відносинах – закономірний результат багатовікової політики геноциду українського народу з боку царату та його ідейних нащадків у особі спочатку більшовиків і радянської влади, а потім російського керівництва. Путін завжди з презирством ставився до українських національних почуттів, вважав Україну не справжньою державою, а просто «подарунком» Москви, оскільки раніше «Малоросія» становила частину царської Росії. Його заяви не просто образливі й зневажливі, вони агресивні і войовничі. По-друге, втілюючи в життя свої експансіоністські амбіції щодо України, намагаючись підпорядкувати її своєму впливу, російська шовіністична верхівка з перших днів радянської влади застосовувала проти українців методи і технології «гібридної війни». По-третє, всупереч пропагандистським заявам з Москви, Україна – не регіональний форпост «Русского мира», а частина Європи. Українська нація пережила великі страждання, але зберегла чітко виражену культурну самобутність, яка сягає своїм корінням у західні цінності, із власною мовою та унікальними слов'янськими традиціями і спадщиною.

1. Білас І. Г. Голокост на Україні в 1946–1947 р.р. Особливості діяльності карального апарату /І. Г. Білас. //Науковий збірник Українського Вільного Університету. Ювілейне видання з приводу 70-ліття УВУ. – Мюнхен, 1992. – С. 52-66.
2. Веденєв Дмитро. Політичні репресії 1920-1980-х та проблеми формування національної пам'яті. /Дмитро Веденєв. //Історична правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/research/2012/12/26/105584/>.
3. Всеобщая декларация прав человека 1948 г. //Международное право в документах: Учебн. пособие. – М., 2000. – С. 101-106.
4. В'ятрович В. М. Друга світова війна у сучасній державній політиці національної пам'яті. /В. М. В'ятрович //Вигнання нацистських окупантів з України: пам'ять та уроки історії для сьогодення. Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. м. Чернігів, жовтень 2014 р. – Чернігів, 2015. – С. 3-10.
5. В'ятрович: Кремль веде в Україні не гібридну, а «більшовицьку» війну /В'ятрович //Еспресо tv [Електронний ресурс]. – Режим доступу: espresso.tv.
6. Голод 1921–1923 років в Україні: Зб. документів і матеріалів. /АН України. Ін-т історії України. Голов. архів. упр. при КМ України. ЦДАВО України. Упоряд.: О. М. Мовчан, А. П. Огінська, Л. В. Яковлева. Відп. ред. С. В. Кульчицький. – К.: Наукова думка, 1993. – 237 с.
7. Голод в Україні 1946–1947: Документи і матеріали. – Київ – Нью-Йорк.: Видво М. П. Коць, 1996. – 376 с.
8. Голодомор 1932–1933 років в Україні: злочин влади – трагедія народу: Документи і матеріали / Упоряд. В. С. Лозицький, О. В. Бажан, С. І. Власенко та ін. – К.: «Генеза», 2008. – 504 с.
9. Голод в Україні у першій половині ХХ століття: причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947). Матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ, 20-21 листопада 2013 р. // Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. Інститут історії України НАН України. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К., 2013. – 364 с.
10. Гунчак Тарас. Україна. Перша половина ХХ століття. /Тарас Гунчак. – К.: «Либідь», 1993. – 288 с.
11. Даниленко В. Документи радянських спецслужб про голодомори в Україні: 1921–1923; 1932–1933; 1946–1947. /В. Даниленко // Пам'ять століть. – 2003. – № 3. – С. 104–122.
12. Дзюба Іван. Інтернаціоналізм чи русифікація. /Іван Дзюба. – К.: Видавничий дім «КМ Academia», 1998. – 276 с.
13. Довженко О. Щоденникові записи 1939 – 1956 рр. Дневниковые записи 1939 – 1956. /О. Довженко //Культура України. Електронна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: prlv.org.

14. Дрозд Р., Гальчак Б. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках / Роман Дрозд, Богдан Гальчак, Ірина Мусієнко; пер. з пол. І. Мусієнко. 3-тє вид., випр., допов. – Харків: Золоті сторінки, 2013. – 272 с.
15. Илларионов Андрей. Четвертая мировая война. Выступление на заседании Комитета по экономике и безопасности Парламентской ассамблеи НАТО. Вильнюс, 31 мая 2014 года. /Андрей Илларионов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aillarionov.livejournal.com/696982.html>.
16. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказания за него. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/genocide.shtml
17. Конквест Роберт. Живна скорботи. Радянська колективізація і голодомор. / Роберт Конквест. – К.: Вид-во «Либідь». – 384 с.
18. Кульчицький С. Голод 1932–1933 рр. в Україні як геноцид: мовою документів, очима свідків. /С. Кульчицький – К.: Наш час, 2008. – 239 с.
19. Кунер Джеффри. Выживет ли Украина? /Джеффри Кунер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inosmi.ru/ukraine/20101119/164350703.html>.
20. Ленін В. І. Повн. збір. тв., т. 25. /В. І. Ленін. – 450 с.
21. Ліпкан А. Г. Операція «Вісла»: переселення чи депортація? /А. Г. Ліпкан // Воєнна історія. – 2003. – №1. – С. 34-41
22. Марочко В. Голодомор 1932–1933 років в Україні: Хроніка / В. Марочко, О. Мовчан. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 294 с.
23. Мейс Джеймс. Політичні причини голодомору в Україні (1932–1933) / Джеймс Мейс // Студії з україністики: зб. наук. праць. За ред. Р. Радішевського. НАНУ, Міжнар. школа україністики, Ін-т філології КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2004. – Вип. V: До 190-річчя з дня народження Тараса Шевченка. – С. 273–292.
24. Мейс Джеймс. Україна: матеріалізація привидів. /Джеймс Мейс – К., 2016 – 515 с.
25. Пилявець Р. І. Вигнання нацистських окупантів з України (1943-1944 роки): головні підсумки. /Р. І. Пилявець //Вигнання нацистських окупантів з України: пам'ять та уроки історії для сьогодення. Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. м. Чернігів, жовтень 2014 р. – Чернігів, 2015. – С. 11-18.
26. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т. 2. Від середини XVII століття до 1923 року. /Н. Полонська-Василенко – К.: Либідь, 1992. – 560 с.
27. Романцев В. О. Національний склад населення СРСР і його рідна мова за часів колишнього Радянського Союзу. /В. О. Романцев. //Віче. Збірник наукових праць. – К.: ВПК «Експрес-Поліграф», 2011. – С. 217-232.
28. Романчук О. Хроніка одного конфлікту між Раднаркомом РРФСР і Центральною Радою. /О. Романчук. – К., 1990. – 45 с.
29. Рудницький Степан Львович /Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
30. Сергійчук В. Як нас морили голодом: 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 / В. Сергійчук. // Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Центр українознавства. – 2-е вид., доп. – К.: Укр. Вид. Спілка, 2003. – 251 с.
31. Скрипник Микола. Ленін про Україну. /Микола Скрипник. //ЛІВА. Інтернет-журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: liva.com.ua.
32. Снайдер Тимоті. Криваві землі: Європа між Гітлером і Сталіним /Тимоті Снайдер. – К., 2012. – 430 с.
33. Стахов Н. Н. Права человека и гражданина: история и современность. /Н. Н. Стахов. // Правова держава України: проблеми, перспективи розвитку. – К., 1997. – 135 с.
34. Чорна книга України: Зб. документів, архів. матеріалів, листів, доп., статей, досліджень, есе / Упоряд., ред. Ф. Зубанича. Передм. В. Яворівського. – К.: Вид. центр «Просвіта», 1998. – 784 с.
35. Улянич Володимир. Терор голодом і повстанська боротьба проти геноциду українців у 1921–1933 роках. /Володимир Улянич – К.: МАУП, 2004. – 84 с.

36. Israel W. Charny. Encyclopedia of genocide. – ABC-CLIO, 1999. – T. I. – 825 с.
37. Raphael Lemkin Papers, The New York Public Library, Manuscripts and Archives Division, Astor, Lenox and Tilden Foundation, Raphael Lemkin ZL-273. Reel 3. // Holodomor: Reflections on the Great Famine of 1932–1933 in Soviet Ukraine / L.Y. Luciuk. – Kingston : The Kashtan Press, 2008. – 578 с.
38. Saturday Evening Post. – 1945, Jan, 27.

В статье анализируются методы и технологии «гибридной войны» России против Украины в историческом контексте политики геноцида украинцев со стороны советского и российского руководства.

Ключевые слова; геноцид, этноцид, «гибридная война», национальная политика, голодомор, политические репрессии, депортация, «русский мир».

Mykhailo Koropatnyk

Genocides as an instrument of Russian «hybrid warfare» against Ukraine: from Soviet times till present day. Attempt to make historical analysis

The article provides an analysis of methods and technologies of Russian «hybrid warfare» against Ukraine within the historical context of Soviet and Russian policy of genocide against the Ukrainian people.

«Hybrid warfare» against Ukraine was waged throughout the Soviet history. Genocide was one of its main instruments. The foundations of secret methods used to attack the Ukrainian people in order to eradicate national spirit and the will to have own statehood, to erase historical memory and stop the process of Ukrainians' self-identification as a separate ethnic group were laid at the time of Bolshevik aggression against Ukrainian War of Independence lasting from 1917 to 1921.

Political repression is a politically motivated use of different forms of violence (execution, deprivation of freedom, forced deportation, restrictions on freedom of movement and occupation, decline in opportunity to exercise legal rights of citizens, etc.) and other enforcement measures against citizens of the USSR by the Soviet State based on anti-human laws or outside the law. Terror of the Soviet government was focused and organized. It affected almost all segments of the Ukrainian nation – intelligentsia, military segment, politicians, religious workers, artists, and most of all peasantry.

The famine (Holodomor) of 1932–33 was one of the biggest crimes of the communist regime against the Ukrainian people. American researchers James Mace and Robert Conquest had all grounds to conclude that artificial famine of the early 1930s meets the universally accepted definition of genocide.

During the 20th century hundreds of thousands of people living on Ukrainian territory became victims of another instrument of Soviet national policy during the Stalinera. It was population transfer – the forced deportation of citizens on ethnic grounds to remote areas of the USSR where they stayed at exile settlements. Concrete facts demonstrate that the Soviet Union, like its predecessors, carried out the same imperial national policy. Only its forms and methods were continuously improving in accordance with social and economic, socio-political and cultural development of the country and global society.

The present situation of Russian-Ukrainian relations is a natural result of centuries-old policy of genocide against the Ukrainian people imposed by tsarism and its ideological descendants represented by Bolsheviks and the Soviet government, at first, and then by the Russian authorities. Russian chauvinist leadership continues to employ methods and technologies of «hybrid warfare» against our country realizing its expansionist ambitions as for Ukraine trying to have power over it. Proof of this is annexation of Crimea and the war in Donbass.